№ 191 Հոկտեմբերի 15 Ուրբաթ

1882

Հոկտեմբերի 15 Ուրբաթ № 191

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ· Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Կանանց կիրակեայ ուսումնարաններ: Նամակ Շամախուց: Նամակ Վաղարշապատից: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ:— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Տեղեկագրութիւնք արևելեան պատմութեան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԱՆՑ ԿԻՐԱԿԵԱՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐ

—

Յայտնի է կնոջ խաղացած մեծ դերը քաղաքակրթութեան մէջ: Եթէ մենք ուզում ենք, որ մեր մէջ մի բան հիմք, յարատևութիւն ունենայ, մեր նպատակին կը հասնենք սկսելով գործը կանանցից:

Գանգատներ, թէ լրագրութեան և թէ առհասարակ մասնաւոր խօսակցութեանց մէջ հայ կնոջ մասին շարունակ լինում են: Նա խարխափելով խորին տգիտութեան մէջ անկարող է իր զաւակներին որ և է կերպով կրթութիւն տալ, անկարող է նըրանց կրօնական զգացմունք ներշնչել, քանի որ ինքը այդ մասին ոչինչ գաղափար չունի և բաւականանում է լոկ սնոտիապաշտութիւններով: Հայ կինը անկարող է իր զաւակներին տնտեսութիւն, խնայողութիւն սովորցնելու, քանի որ ինքը հին նահապետական սիստեմով, առանց կանոնաւոր տնտեսութեան, վատնում, սպառում է ամեն բան: Որովհետև նա ուրիշ ձև, եղանակ չը գիտէ, նա մեղաւոր չէ: Հայ կինը տգէտ է, անուս և անընդունակ է այն մեծ դերը խաղալու, որ իսկապէս նրա պարտքն է, նա պաշարված է նախապաշարմունքներով, սնոտիապաշտութիւններով. այդ բոլորը արգելում է նրան առաջ գնալու: Ներկայ հանգամանքներում նա այնպէս էլ կը մնայ, մինչև որ մի ուրիշ միջոց, կամ աւելի լաւ է ասել, միջոցներ նրան այդ կործանաբեր ուղղութիւնից չը հանեն:

Գուցէ մեզ կը պատասխանեն թէ դրա համար կան դպրոցներ. բայց մենք կասենք, որ այդ բաւական չէ, որովհետև մեր իգական դպրոցները թւով կամ շատ քիչ են և կամ եղածներից դուրս եկողներն էլ բոլորովին անընդունակ են իրանց շրջանի համար: Մեր իգական դպրոցները, իրանց ներկայ կազմակերպութեամբ, աւելի պճնասէր կանանց են պատրաստում, քան բանիբուն, տնտես մայրեր:

Եթէ այդպէս էլ չընդունենք, դարձեալ իգական դպրոցները իրանց նպատակին չեն հասնի, որովհետև աշակերտուհին, և այդ մանաւանդ գաւառական քաղաքներում ու գիւղերում, ուսումնարան յաճախելով, դարձեալ մնում է նոյն սնոտիապաշտը, նոյն նախապաշարվածը, ինչ որ առաջ էր, որովհետև շրջանը այնպէս է. տան ազդեցութիւնը բնականաբար աւելի մեծ է, քան ուսումնարանինը: ինչ որ լսում է ուսումնարանում, նրա հակառակը աղջիկը տեսնում, գործում է տանը:

Ակներև է որ այսպիսով ոչինչ կամ շատ քիչ, դանդաղ առաջադիմութիւն կանի հայ կինը իր գործունէութեան ասպարիզում: Այդ բանի առաջն առնելու համար հարկաւոր է կացինը հէնց արմատին մօտեցնել, հարկաւոր է հէնց հների, հասակաւոր կանանց շրջանի վրա ներգործել: Ներգործել ի հարկէ շատ կերպով կարելի է, բայց մենք կառաջարկենք մի միջոց, որ ներկայ հանգամանքներում գոնէ, գլխաւոր հետևանքներ կարող է ունենալ: Այդ միջոցն է. հիմնել կանանց համար կիրակեայ ուսումնարաններ: Պէտք է և կարելի է ասել անհրաժեշտ է այժմ կազմակերպել այդ կիրակեայ ուսումնարանները և խօսել կանանց հետ առողջապահական, տնտեսական, կրօնական, բնագիտական զանազան հարցերի ու երևոյթների վրա, պէտք է արմատախիլ անել նրանցից զանազան սնոտիապաշտութիւններ և աւելորդապաշտութիւններ, որոնք դարերի ընթացքում արմատացել են հայ կնոջ սրտի խորքում և անընդունակ են դարձնում նրան յառաջադիմական որ և է քայլ անելու: Պէտք է ծանօթացնել նրան տնտեսութեան տարրական սկզբունքների հետ, որպէս զի անօգուտ կերպով չը կորչի նրա տնային արդիւնաբերութեան մի նշանաւոր մասը: Միով բանիւ պէտք է բազմակողմանի կերպով հայ կնոջ զարգացնել, մօտչելի անել նրան լուսաւորութեան արդիւնքները, ցոյց տալ նրա օգուտը, որպէս զի եկող սերունդը առանց մեծամեծ դժուարութիւնների ու արգելքների հանդիպելու, կարողանայ զարգանալ, առաջադիմութիւն գործել և իր կոչմանը ծառայել:

Գուցէ այս մեր առաջարկութիւնը մի շարք յայտնի մարդկանց, որոնք միշտ ուզում են ամեն մի բարի, լաւ բան խեղդել, ծաղրեն ու ասեն, որ այդ անիրագործելի, երազական է, բայց մենք կը պնդենք, որ այդ գործը մեծ աջողութիւն կունենայ, մանաւանդ գիւղերում: Այդ մենք քանի մի տեղեր ճանապարհորդելով առիթ ունեցանք փորձելու և ունէինք, շատ կարճ միջոցում, բազմաթիւ ունկնդիրներ, որոնք փոխանակ փողոցներում նստելու ու միմեանց բամբասելու աւելի լաւ էին համարում ժողովվել տեղական ուսումնարանների սենեակներից մէկում և մեծ ուշադրութեամբ լսում էին: Այդ բանին շատ նպաստում է և այն հանգամանքը, որ հայ կինը սովորական փակ դրութիւնից առիթ է ունենում դուրս գալու և իր ընկերակիցների հետ մի յարկի տակ խմբվելու: Կանանց կիրակեայ ուսումնարանների խնդիրը առօրեայ է և իրագործումը շատ կարևոր ու աւելի ծախսերի դուռը չէ բաց անում: Առայժմ, տեղական իշխանութիւնների թոյլտուութեամբ, իւրաքանչիւր տեղի ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի այդ միտքը կարող է իրագործել կիրակի կամ տօն օրերին, ճաշերից յետոյ, երբ գիւղական կանայք սովորաբար ազատ են լինում տնային աշխատանքներից: Իսկ յետոյ բարոյական պարտք կայ, մեր կարծիքով „Հայուհեաց Բարեգործական" և Թիֆլիսի „Բարեգործական" ընկերութեան վրա այդ հարցը բազմակողմանի քննութեան ենթարկել և հմուտ, այդ պաշտօնի համար պատրաստված անձնաւորութիւններ պատրաստել:

* * *

ՆԱՄԱԿ ՇԱՄԱԽՈՒՑ

—

Սեպտեմբերի 28-ին.

Շարունակ տաք ամառը մեղմանալով անցաւ, թոյլ տալով անձրևային աշնան մտնել իր շրջանը և բերել իր հետ տենդ, սկարլատինա և այլ հիւանդութիւններ, որոնցից առաջած վնասը արդէն զգալի է լինում: Ամառը թէև անցաւ չորութեամբ և առանց հիւանդութեան, սակայն երկրի ամենաանհրաժեշտ կենսական պիտոյքները, որ բնութիւնը առատութեամբ էր պարգևել մեզ, շատ թանգ գներով են ծախվում: Մանրավաճառները առանց հսկողութեան, ամեն ինչ ծախում են, ինչ գնով ուզում են: Տակտայի վրա, որը կասես թէ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ—ՏԱՄԵՐԼԱՆ 1335—1405

—

II.

Տամերլանը 27 տարեկան էր, երբ նրան առաջարկեցին Ջաղաթայի իշխան Էմիր Հիւսէյինը պաշտպանելու Թիւրքեստանի իշխան Տիմուր-Տօկլուք-խան անունով իր հակառակորդին դէմ, որ մի ճակատամարտի մէջ յաղթվեցաւ, և նոյն տեղում Տամերլանն էլ վիրաւորվեցաւ: Իշխան Հիւսէյինը այնպիսի մի ճգնական դրութեան մէջ գտնուած ժամանակ Տամերլանից տեսած օգնութիւնը փոխարինելու համար, քոյրը նրան կնութեան տուաւ, և այս դէպքից սկսաւ Տամերլանի բախտաւորութիւնը: Մի և նոյն ժամանակ հաւանական է, որ այս յաղթանակին յիշատակը մշտնջենաւորելու համար այս առթիւ «Տիմուր» տիտղոսը տուած էին իրան, միակ մականուն, որ պատմութեանց մէջ նրա համար յիշատակվեցաւ: «Տիմուր» անունը իսկապէս թրքերէն է և նշանակում է երկաթ, նոյն անունը կրում էր Թուրքեստանի իշխանը, իր հակառակորդը: Յետոյ «Տիմուր» բառին «Լէնք» ածականը աւելացրին, որ նշանակում է անդամալոյծ, այս երկու բառերը բարդվելով «Տիմուրլէնք» շինվեցաւ, և յետոյ մենք ևս օտարազգի յատուկ անուն բառերը փոփոխելու և ուրիշ կերպ արտասանելու մէջ մեզ յատուկ եղած անկարգ սովորութեամբ «Տամերլան» շինեցինք: Ինչ որ է, այս անուանութիւնից քիչ ժամանակ յետը Տամերլանի և իր քեռայրի միջև գժտութիւն ծագեցաւ, և այս վերջինի բոլոր երկիրները կողոպտվեցան, Տամերլանը միանգամայն նրա մայրաքաղաքը աւերեց, յափշտակեց գանձերը և կիները, որոնցից չորս հատ գեղեցկագոյնները պահեց իր հարէմին համար և բնակութիւնը Սամարքանդում հաստատեց: Ընդհանուր նոր աշխարհակալների օրինակին հետևելով, իր յաղթութիւնները արդարացնելու աշխատեցաւ: Սորա համար յատուկ մի ընդհանուր ժողով կազմվեցաւ «Քուրուլտայի» անուամբ, որտեղ իր կարգած արքունական գահերին օրինաւոր ժառանգ հռչակվեցաւ: Քսան և եօթ թագաւորական ցեղեր խելօք մի և նոյն վիճակին ենթարկվեցան: Տամերլանի զէնքերը ամեն ուրեք յաղթող էին. թշնամիներից եթէ չէր մզվէր, կը յարձակվէր, մինչև որ սոքա պատերազմելու ձանձրացած գինաթափ և անձնատուր լինէին. այն ժամանակ կը լուծէր վրէժը, ամենքին ջարդել կը տար: Մի և նոյն արշաւանքը եօթն անգամ կրկնած ունի, որովհետև բարբարոսի և կատաղի դաժանի յամառութիւնն ունէր: Շատ ժամանակ չանցկացաւ, ընդարձակ մի նախագիծ երևակայեց, որով կուզէր ընդհանուր տիեզերին տիրել, վասն զի բոլոր աշխարհակալների նման տիեզերական պետութիւն երազեց: Նուաճեց Օքսուսի երկու կողմը գտնուած ամբողջ երկիրները: Իր մօտակայ գալուստը լսված տեղերում բոլոր ամրութիւնները կը խոնարհէին, կընկնէին. ոմանք սակայն յամառութեամբ դիմադրում էին, ի միջի այլոց «Քահքահ» կամ «Ծաղրող» կոչված հռչակաւոր ամրութիւնը, որուն այսպէս յորջորջիլը անտառակոյս նշանակում էր, որ պատնէշների բարձրութիւնից կարող էին թշնամուն ծաղրելով արհամարհել:

Տէր եղաւ Խորասանին, Սիստանին, Աֆղանիստանին և Պարսկաստանին, որտեղից այն հայրենասիրական գանգատը լսվեցաւ, ուղղեալ Զաբուլէստանի գիւցազն մեծահոգի Ռուստէմին. «Վերցուր գլուխդ, նայիր պարսկաց աշխարհին, տես ինչ վիճակի մէջ է, և տես, որ վերջապէս թաթարների իշխանութեան լուծին ներքև մնաց»:

Տամերլան անցկացաւ Արաքսից Հայաստան և նուաճեց Կարս քաղաքը, որ Օսմանեան պետութեան սահմանագլուխն էր: Վրաստանի թագաւորը նրան հպատակվեցաւ և մահմետական կրօնը ընդունեց իր երկիրները վերապահելու համար: Շիրվանի իշխանը ներկայացաւ Տամերլանի բանակատեղին, իբրև հլու մի գերի. մերձաւոր ազգականութիւն ունէր Բայազիդի հետ, որ օսմանցւոց կայսրն և Օսմանի թոռն էր. ուզեցաւ իր եղբօրորդի բարբարոս թագաւորին հոգւոյ մեծութիւն և քաջասրտութիւն ցոյց տալ:

Նախ քան կռւելը երկու կայսերք փոխադարձ նամակագրութիւն ունեցան: Նախ, Տամերլանը Բայազիդին սպառնալից մի նամակ ուղղեց, արգելելով որ պատսպարան չը տայ երկու դժբախտ իշխանների, որոնց հետ ինքը կռւելուց և երկիրներին տիրելուց յետոյ արտաքսել էր տված: Բայազիդը, այս նամակին սպառնական լեզուից վիրաւորվելով՝ խստիւ պատասխանեց, որով պարզապէս պատերազմ էր հրատարակում: Պարսկերէն լեզուով ուրիշ նամակներ էլ փոխանակվեցան երկու կայսերց միջև և տասնեակ 803 թուականին (22 օգոստոս 1400) Տամերլանը Սիվազի վրա սկսաւ քալել անթիւ զօրքերով: Քաղաքին պաշարումը 17 օր տևեց և բնակիչներին անձնատուր լինելովը վերջացաւ: Ժամանակակից պատմագիրք պատմում են, որ առանց ոչ ոքի խնայելու ծերունիք, կանայք և երեխայք ամենքը ողջ ողջ թաղվեցան: Էրտօղրուլ՝ Բայազիդի որդին, որ բանակի հրամանատարն էր, մի և նոյն մահով սպանվեցաւ: Բայազիդ այս աղէտալի լուրը առնելով, Բիզանդի պաշարումը թողուց և իր ահարկու թշնամւոյն դէմ քալեց, բայց Տամերլան փոքր-Ասիայի ամբողջ հիւսիսային մասը աւերելուց յետոյ այն կողմերից հեռացել էր Եգիպտոս գնալու համար, որտեղ մի ուրիշ վրէժ ունէր լուծելու: Յաղթեց եգիպտական բանակին, և ասում են, առած ջարդը սարսափելի էր: Յետոյ անցաւ Սիրիա, այնտեղ էլ մի և նոյն բարբարոսութիւններն ի գործ դրաւ: Անդ էր որ Սպանիայում արաբներին հիմնած թագաւորութեանց պատմութիւնները գրող Իբնի-Խալդունի պատահեց: Մեծանուն պատմագիրը ասեց նրան, որ ոչ արևելքում և ոչ էլ արևմուտքում, ոչ անցեալ և ոչ ներկայ ժամանակներում նրա նման «երկաթեայ մարդ» կոչվելու արժանացող մի ինքնակալ չէր գտած: Այս լեզուն ժպիրհ աշխարհակալին հաճելի թուեցաւ, թէպէտ մէջը թեթև մի խծբիծ ակնարկված կար, և անտարակոյս Իբնի-Խալդունի արած գովաբանութիւնները իրականացնելու համար Սիրիան արիւնով և աւերակներով ծածկեց: Ամեն տեղ ջարդ և կոտորածի մի և նոյն տեսարաններն էին չը լսված անգթութեանց փոփոխական պատկերներով: Անկից գնաց Բաղդադ, որ հիմնայատակ կործանեց յիշատակվելու արժանի մի պաշարումից յետոյ: Սակայն Բայազիդը, որ «Ըլդըրըմ», այսինքն «կայծակ» էր կոչվում,

միայն ձևի համար է, որոնք ոչինչ ուշադրութեան չեն դարձնում Պօլիցիականները չեն կարողանում հոգել նրանց վրա:

Անցնենք այժմ մեր գիւղերին: Գիւղական ժողովրդի խոսակ, պարզ հոգևորները, հեռանում, խամպարտում են, փնտռում են: Համեստ գիւղացին, որին, եթէ ուղղութեամբ և արդարութեամբ առաջնորդես, կարող է լինել քաղաքական, ընտանեկան, մարդկութեան համար օգտաւէտ, խելացի, օգտաւէտ անդամ հասարակութեան,—դառնում է խարդախ, փառ բնաւորութեան անձն, հարկադրված թողնում է իր անտեսական առօրեայ շահերը, ընկնում է այս ինչ կամ այն ինչ գիւղատեան գռեհներ, որ կարողանայ իր հոգառալորդին փնտռել: Մեր գիւղական քահանաները ևս մէջտ գիւղացիներին հետ լինելով, չեն կարողանում նրանց զսպել իրանց կամքին համեմատ առաջնորդել նրանց դէպի բարին, հոգը, բանականութիւնը, անտեսականութիւնը, արդիւնաբերութիւնը և հազար ու մէկ լաւ ձանապարհները, որոնք աւելի լաւ կարող են յայտնի լինել գիւղական քահանաներին, եթէ միայն, ի հարկէ, մի մասը չափ հոգ տանին գիւղացու բարօրութեան համար: Պարտազանցութիւն արած կը լինենք, եթէ հայ գիւղացի ժողովրդի այդ վիրաւիճակ պակասութիւնների պատճառները աչքաթող լինենք գանել միայն հայ ատենատերերի, դատաւորների և քահանաների անտարբերութեանց մէջ դէպի իրանց պարտականութիւնը: Նրանց բոլ չեն նպաստում նրանց դէպի դասակ թողի գիւղօրայք, որոնց աննենի գործի կը կրեխվենենք: Մեր կարծիքով լաւ կը լինէր, եթէ Թիֆլիսում հրատարակվող Թողի լրագիր նուիրէր իր էջերում իր հատուածներինրին այնպիսի յօդուածներ, որոնցով մեծ օգուտ բերած կը լինէր այդ խեղճ ժողովրդին: Կարծում ենք 'ուրախալի', որ սկսեալ չէ լինի Թողը լրագրի պ. խմբագիրը, եթէ նա ցանկանալով որ լրագիրը ունենայ իր պատուելիս իր հասարակասների մէջ, վերցնի Թարգմանները «Մշակ» լրագրից Կովկասեան և Անդրկովկասեան ժողովրդի ներքին կեանքին վերաբերեալ այն բազմակողմանի օգտաւէտ յօդուածները, որոնք չարունակ տըպվում են այդ լրագրում, եթէ միայն ինքն խմբագիրը չունի այնքան նիւթ, կամ լաւ մշտական թղթակիցներ գաւառներից:

Այս օրերս սպասում ենք պ. սենատոր Բերին, որը, ինչպէս յայտնի է, ճանապարհորդում է Կովկասեան երկիրներում դատարանների գործերը քննելու համար: Մենք կարծում ենք, որ պ. սենատորը իր զեկուցման համար ըստ պատկանելոյն, հաւիւ թէ բաւականանայ գործերի միայն կանցելարիական ձևով տեղեկութիւններ հաւաքելով, այլ յուսով ենք, որ նա իր զեկուցման համար հարուստ պաշար, նիւթ ունենալու նպատակով կը դիմէ և կողմնակի միջոցներին, ծանօթանալով հասարակութեան հետ: Նա այդպիսով կը նկատի, որ պօլիցիան և դատարանը ունենալով իրանց մէջ միմիայն գործի ձևական կայերը, չեն կարողանում այդ գործերին մեծ օգուտ բերել, ուստի և ինչ ինչ յանցանքներ և անկարգութիւններ ժողովրդի մէջ օր օրից թէ քաղաքում և թէ գաւառում աւելի և աւելի են կրկնվում: Մեր կարծիքով սենատորը աւելի պարզ և ճիշտ համոզմունք կունենար թէ ո՛ր աստիճանի չօչափելի է եղել և է այժմ դատաստանական րեֆօրմայից մեր երկրի ստացած օգուտը, եթէ հաշտարար դատաւորները, քննիչները և պրօկուրօրի օգնականը կարողանային ներկայացնել նորին գերազանցութեանը մի համառօտ և ճիշտ տեղեկագիր, որից յայտնի լինէր թէ 1868 թ. փետրվարի 19-ին սկսած, մինչև տեղեկագրի ներկայացնելու օրը ընդամենը որքան քաղաքական (գրաժդանսկի) գործ է սկսվել, ո՛րքան գումարի, նրանցից քանի գործ է վճռված, ինչքան խնդրագործներ և ո՛րքան գումարի բաւականութիւն են ստացել և որքան չեն ստացել: Նոյնպէս ո՛րքան քրէական (ուգօլօվնի) գործ է սկսվել թէ քննիչների և թէ հաշտարար դատաւորների մօտ, թէ մասնաւոր խնդրագործների կողմից և թէ հաշտարար դատաւորների, քննիչների և պրօկուրօրի օգնականի նկատողութեամբ առանձին, առանձին: Որքան մարդիկ և ինչ յանցանքի մէջ են մեղադրվել ու պատիժը կրել, որքան են արդարացել և բացի դրանից բոլոր այդ քաղաքական և թէ քրէական գործերին, ո՛րքան մարդիկ են մասնակցել և նրանց գործերը իւրաքանչիւրինը առանձին առանձին ինչ ժամանակամիջոցումն են լիովին վերջացած:

Փ.

ՆԱՄԱԿ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

Նոյեմբերի 6-ին

Ռուս «Моск. Листокъ» օրաթերթի № 240 մէջ կարդում ենք, որ Մոսկվայի մեծ հանդիսում Պետրօվսկի Ակադէմիայի ագարակի վրա տեղի ունեցած մեքենաների և այլ գործիքների տեխնիկական գնահատող մասնագէտ էկսպերտների կարգումն է եղել և մեր հայազգի պ. Խանազեանց, նոյնպէս և պարգևներ նշանակող մասնաժողովի նստերին մասնակցողների կարգում: «Моск. Вѣдомости» օրաթերթի № 265 մէջ ևս կարդում ենք, որ պարգևաբաշխութեան ակտ ստորագրողներ եղել են հետևեալ գիտնականները՝ Արնօլտի, Կասօվիչ, Մարկօվ, Բօկ, Էնչելմեյեր, Խանազեանց, Շուբին, Ջերնի և Ֆադէև: Մեզ համար շատ քաղցր է նկատել, որ մեր երիտասարդները սկսել են, վերջապէս, և տեխնիքական գիտութիւնները ուսումնասիրել:

Մեր հայրենիքը թէև պտղաբեր երկիրներից մէկըն է հաշւում և հայ ժողովուրդը մի ընդունակ և աշխատասէր հողագործ, բայց և այնպէս նրա տնտեսական դրութիւնը շատ և շատ աննախանձելի է, նա իր դառն քրտինքով, գրեթէ, իր օրական ողորմելի պարէնը հազիւ կարողանում է հայթայթել և գիւղատնտեսական այդ ճիւղը ոչինչ յառաջադիմութիւն չէ արել մեզանում: Ի հարկէ այդ տխուր երևոյթը վերաբերելու է թէ ժողովրդի տգիտութեանը, և թէ ժամանակակից կատարելագործած մեքենաների բացակայութեանը: Մեր ժողովուրդը ընդունակ է նորութիւնների ներմուծելուն, եթէ միայն նրան կը հասկացնեն և նա իրօք կը տեսնի նրանց արդիւնաւոր հետևանքը: Անդրկովկասը ընդհանրապէս, և Երևանայ նահանգը մասնաւորապէս, որ հողագործութեան կենտրոն կարելի է համարել, մեծ հարկաւորութիւն ունի տեխնիկական ուսում առած անձինքների և ժամանակակից գործիքների և մեքենաների մէջ, բայց դժբաղդաբար մեր ուսումնական երիտասարդները բոլորովին անտես են արել ժողովրդի այդ կարիքը և պահանջը և դեռ ևս չէ գտնվել մի անձ, որ գործելով իր հայրենի հողի վրա, ծանօթացնէր գիւղացուն ժամանակակից մեքենաների հետ և սովեցնէր նրան այդ մեքենաների գործածութիւնը, մի խօսքով մասնակից անէր իր գիտութիւնը և իր հայրենակիցներին:

Ինչպես լսվում է, մեր երիտասարդ գիտնականը իր գործունէութեան ասպարէզ ընտրելու է Երևանի նահանգը. եթէ այդ լուրը ստուգվի, պ. Լեոն Խանազեանցը մեծ բարիք գործած կը լինի մեր հողագործ ժողովրդին, նաև օրինակ տուած կը լինի ուրիշներին: Այո, դրանով նա աւելի մեծ ծառայութիւն արած կը լինի իր հայրենակիցներին, քան թէ ուրիշ շատ մնապարծ կարծեցեալ ազգասէրները: Իսկ հայ գիւղացին ամենայն երախտագիտութեամբ կը վերաբերվի այդպիսիներին:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՆԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ հեռագրում են հետևեալը: «Հոկտեմբերի 12-ին հեռագրով կանչված է Թիֆլիսից բժիշկ Գօլեկ իր ընկերներով, Էջմիածին գալու, Վեհափառի հիւանդութեան պատճառով կօնսուլտացիա (բժշկական խորհուրդ) կազմելու համար:»

—

«Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է որ երաժշտութեան պրօֆէսօր Կնինա գիտաւորութիւն ունի այս օրերս մի կօնցէրտ տալ Թիֆլիսում: Լրագիրը աւելացնում է, որ, ինչպէս լսել է, պ. Կնինա լաւ կատարող է: Դեռ ևս որոշված չէ, թէ ինչ դահլիճի մէջ կը տրվի կօնցէրտը: Լուր կայ, որ Կրուժօկ հրաժարվում է տալ իր դահլիճը կօնցէրտների համար:

—

Մեր լրագիրները հաղորդում են, որ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը վճռել է արդէն Վէրայի վրա կամուրջ կառուցանել: Կամուրջը կունենայ 5 սաժէն լայնութիւն և աշխատանքները կը յանձնվեն ինժեներ Ջամիատինին:

—

«Кавказъ» լրագիրը արտատպել է վրաց «Դրօեբա» լրագրից հետևեալ կտորը: «Թէև ճշմարիտ է, որ սենատոր Բէրի անձնական ծանօթութիւնը դատաստանական իշխանութեան ներկայացուցիչների հետ, կարող է բարեբար ազդեցութիւն ունենալ երկրի վրա, բայց որքան և ճիշդ լինէր րէվիզիան, մենք խոր կերպով համոզված ենք որ այդ քննութիւնը, իր ներկայ ձևով, քիչ է շօշափում չարիքի արմատները և կը դիպչի նրա մակերևոյթին, մինչև այն ժամանակ, երբ դատաստանական վերանորոգութիւնը չը կայանայ հաստատ հիմքի վրա: Իսկ այդ հիմքը պարզապէս աչքի է ընկնում առանց որ և է րէվիզիայի: Մինչև որ տեղական լեզուն, տեղական բարք ու վարքը և հայացքները չը ստանան մեր դատարաններում քաղաքացիութեան իրաւունքը, մինչև այդ ժամանակ մեզ անհնարին կը լինի ընդունել որ արդարութիւնը և ողորմածութիւնը ցանկացած չափով տիրապետէին մեզ մօտ, քանի որ ժողովրդի և դատարանի մէջ գտնվում է անանցնելի մի անդունդ, ժողովուրդը չէ կարող հաղորդել դատարանին իր ցաւը, իսկ դատարանը չէ կարող բացատրել ժողովրդին իր որոշումները: Ահա գլխաւոր պատճառ որ արդարադատութիւնը, մեծ մասամբ, չէ հասնում մեզանում իր նպատակներին:» Վրաց լրագիրը յոյս ունի որ այդ նշանաւոր հանգամանքը չէր կարող անտես առնել սենատոր Բէրը և որ նրա գալը այստեղ չի մնայ առանց ցանկալի հետևանքների երկրի ազգաբնակութեան համար:

—

Մի պարոն գրում է մեզ հետևեալը: «Ձեր լրագրում Գրիգոր Անեցի ստորագրութեամբ տպված յօդուածը ձեռագործերի դասատուութեան մասին դպրոցներում շատ ցանկալի է որ իր վրա ուշադրութիւն դարձնէր Թիֆլիսի Գայեանեան և Մարիամեան-Օհանեան դպրոցների վարչութիւնների: Եթէ յօդուածի մէջ յայտնված մեթօդով դաս տրվէր ձեռագործը այդ դպրոցներում, նրանք մեծ ծառայութիւն մատուցած կը լինէին մեր հայոց գաւառական դպրոցներին, տալով նրանց ձեռագործին հմուտ վարժուհիներ:»

—

ԱԽԱԼՑԽԱՑՈՒՄ, ինչպէս մեզ գրում են, լուսաղէմին երևում է հարաւ-արևելքում մի գիսաւոր աստղ, որ քիչ երկիւղ չէ ազդել տեղական

համբերութեամբ սպասում էր, որ իր թշնամին փոքր-Ասիա վերադառնայ: Հետևեալ տարին նրան պատահեց (1402) Անկօրայի դաշտումը, որ երևելի եղած է Պօմպէյի Միհրդատի վրա տարած յաղթութեամբը: Տամերլան այնտեղ էր զետեղած իր բանակատեղին, քաղաքին հիւսիս-արևելեան կողմում և շատ չահաւէտ մի դիրք էր բռնած: Այս դիրքին ընտրութիւնը, նոյնպէս իր հակառակորդից առաջ նոյն տեղում գտնվելու համար բանակին չատապեցուցած լինելը, կարծել տալիս էին որ Տամերլանը ճարտար մի ռազմագէտ էր: Պատերազմի վարժութիւնը իրան սովորեցրել էր բանակը անծանօթ երկրների միջից առաջնորդելու և ամենաչահաւոր դիրքեր բռնելու արհեստը. բացի սրանից չարունակ քաջամարտիկ անձանց և նոցա արշաւանաց կենսագրութիւններն էր կարդում: Ուստի շատ կարելի է, որ Տամերլանը օգուտ քաղած լինի հռովմայեցի պատմագիրներից, որոնք Անկօրայի առաջին պատերազմը նկարագրած էին:

Բայց մի և նոյն պատերազմի մէջ իր բռնած ռազմագիտական դիրքը, որով օսմանեան պետութեան կորուստը անվրէպ պիտի լինէր, ապացուցանում է, որ Տամերլանը ոչ մի մեծ զօրապետի տաղանդն ունէր և ոչ մի ռազմագէտի հանճարը, որովհետև իր յաղթութիւնից օգտվել չը գիտցաւ: Բայազիդը այս անյաջող պայմաններով ընդունած էր պատերազմը:

Իր բանակը սակաւ բազմաթիւ էր, ըստ ոմանց 90,000, ըստ այլոց 120,000 պատերազմող ունէր, որոնց մէջ 30,000-ը սերվիացիներ էին. մինչդեռ Տամերլանի բանակը 800,000-ից պակաս չէր: Այս պատերազմին մէջ Թրքերը կոտր կոտր ջարդվեցան և Բայազիդը գերի ընկաւ: Նախ՝ Տամերլանը ըստ արժանւոյն պատւեց նրան, բայց մի օր Բայազիդը փախչել փորձելով, Տամերլանը հրամայեց որ ոտքերին շղթայ դարնեն: Քիչ ժամանակ յետոյ բանտի մէջ մեռաւ և ոչ թէ երկաթյայ վանդակի մէջ, ինչպէս կարծեցին: Վերջը, Տամերլանը Զմիւռնիան պաշարեց, զոր Ռոդոսի ասպետները պաշտպանում էին. քաղաքը յարձակմամբ առաւ, ուրկից Էֆէզ գնաց, զոր նոյնպէս նուաճեց: Վերջապէս այնքան փառաւոր պատերազմներից ձանձրացած Սամարքանդ վերադարձաւ անչափ և անհուն կողոպուտներով ուռած և միանգամայն ծանրաբեռնված այնպիսի սոսկալի եղեռ և ոճիրներով, զոր մարդասպաններն ու աւազակներն անգամ իրանց կեանքում չեն գործած երբէք:

III

Տամերլանը, արդէ մի պատմագրի ասածին նայելով, աշխարհի միջից «արիւնալից մի օդերևոյթի» նման անցկացաւ, ծածկելով երկիրը դիակներով և աւերակներով: Բայց ստուգված մի ճշմարտութիւն կայ, այն է որ բնութիւնը մարդկային արարածների վրա յաւիտենական յաղթանակ ունի, որովհետև մարդիկ գնում են և աշխարհը մընում է: Մարդիկ իրանց առժամանակեայ գոյութեամբը զուր տեղ ուզում են աշխարհին թշնամանել, արեան մէջ թաթաւել և վրէժներ լուծել, նա ծաղրում է, արհամարհում է նրանց բարկութիւնը, քանդված դաշտերի վրա և մոխիր դարձած քաղաքների աւերակաց վրա նա կրկին բուսցնում է իր յաւիտենական ղալարիքը և ծաղիկները: Ի՞նչ է մնացել երկիրը քանդող այնքան աշխարհակալներից,—ոչինչ, բայց միայն մի անուն: «Սիւրիւմ», այսինքն «յառաջ», սա էր Տամերլանի առաջնորդած մօնկոլ հրոսախմբերի աղաղակը, նման ապէս սա էր աշխարհ հօտը արօտատեղին արածելու տանող Թաթար հովիւների աղաղակը: Բայց ո՞վ պիտի խօսի երբէք այն հեզ և խոնարհ հովուին համար, որ պաշտպանում է իր ոչխարները վագրերի, առիւծների ատամանց դէմ, որոնք Քօպիի անապատներում են բնակվում և որտեղից անցկացան Ճէնկիս-խանի և Տամերլանի բարբարոս հրոսախմբերը, մինչդեռ աշխարհակալների վրա հիւսած խօսողներ շատ կան:

Բայց և այնպէս ո՞վ կարող է ասել, որ սրանց արածը մարդկութեան համար աղէտալից մի բան է: Ո՞վ կարող է հաստատել, որ տիեզերական ընդհանուր խաղաղութիւն, յարատև անգործութիւն, անշարժութիւն, սրանց բոլորը չը պիտի վնաս բերէին մարդկային մտաւորական զարգացման և յառաջադիմութեան, և մարդիկ այնպիսի անշարժ և հետևաբար մահաբեր դրութեան մէջ չը պիտի նեխվէին և իրանց նիւթական և բարոյական ույժերը թուլանալով, շատ շուտ չը պիտի ապականվէին: Ցեղերի ծագումը, միմեանց հետ ունեցած կապերը, այլ և այլ ժողովրդների միմեանց խառնվելով միանալուն նպաստող պատերազմները, դաշնակցութիւնները, գաղթականութիւնները, միթէ սրանց ամենքը արարածների կազմակերպութեան չափ խորին գաղտնիքներ չեն: Միջին դարը մի Laboratoire (քիմիական գործարան) եղաւ, որտեղ այնքան տարբեր ազգութիւններ չինվեցան և կազմվեցան, և որտեղ պատերազմները հնոցների տեղ բռնեցին և Ատտիլայի, Ճէնկիս-խանի և Տամերլանի նման աշխարհակալներ միանգամայն արհեստաւորներ էին, որոնք ժողովուրդներին գցեցին բորբոքեալ հալոցների մէջ նրանցից կանէլ մի նիւթ և ծանր մարմներ չինելու և յետոյ սալի վրա ծեծելով հարթելու համար: Միթէ խղճի մօք և ներքին համոզմամբ էին անում այս բաները: Ո՛չ, որովհետև թէպէտ բնութեան մէջ կան այնպիսի մտաւորական ույժեր, որոնք իրանց բնազդումով աշխարհիս ամենամեծ մեծագործութեանց գլուխ գալուն կը նպաստեն, նմանապէս մարդկային ընկերութեանց կազմակերպութեան մէջ մերթ տեսնվում են մարդիկ, որոնք աներևոյթ մի ձեռքով առաջնորդվում են այնպիսի անծանօթ նպատակների, զոր իրանք էլ չը գիտեն: Տամերլան, Ճէնկիս-խան և Ատտիլա չեն կարող բաղդատվիլ ոչ մեծն Սեսոստրիսի և ոչ մեծն Աղէքսանդրի հետ, այսինքն հնադարեան ամենահռչակաւոր երկու աշխարհակալների հետ, որովհետև առաջինը մի մեծ օրէնսդէտ էր, որ ուզեցաւ եգիպտական քաղաքակրթութիւնը ընդհանրացնել, մինչդեռ մեծն Աղէքսանդր իր երևակայած տիեզերակալութիւնից զատ արևելքը արևմտքի հետ միացնել երազեց: Երկուքն էլ գաղափարի համար պատերազմեցան: Իսկ Ատտիլային, Ճէնկիս-խանին և Տամերլանին թելադրող գաղափարը ինչ էր: Ի զուր է երբ մարդ քննել և հասկանալ ուզենայ: Եթէ այս երեք աշխարհակալաց արածներին հաւանութիւն տալ կամ արդարացնել հարկ լինի, ոչինչ չէ կարելի եզրակացնել, բայց միայն անկախ կամքերի և մտքերի թելադրութիւնները զրգռող մի զօրութիւն: Այնու ամենայնիւ այս մարդիկը, որ մեզ խորին մի սոսկում ներշնչում են, իրանց դարուն հիացուցիչ մարմիններն էին: Պէտք է տեսնել արևելեան պատմագիրները ինչ ոճերով գովաբանութիւններ են արած Տամերլանի համար. պատճառը այն է, որ նոքա միմյանից տարբեր աչքերով էին նայում, մինչև

պատաւ կանանց և տղէտ աշակերտների ու աշակերտուհիների վրա:

—

Լսում ենք որ երաժշտութեան պրոֆէսոր պ. Կնիրնա, որ նորերումս եկել է Թիֆլիս և մի քանի ժամանակ դասեր էր տալիս տեղիս երաժշտական դպրոցում, որ կառավարում են պ. պ. Ալիխանով, Միզանդարի և Սավանէլի, այժմ բաժանվել է այդ դպրոցից և ինքն դիտաւորութիւն ունի հիմնել Թիֆլիսում մի երաժշտական դպրոց: Լսում ենք նոյնպէս որ պրոֆէսորի օգնական այդ դպրոցում լինելու է պ. Կարա-Մուրզա, այն հայ երիտասարդը, որի մասին մենք յիշեցինք «Մշակի» նախընթաց համարներից մինում: Դրացը հիմնող պրոֆէսորը, ասում են շատ հմուտ երաժշտական վարժապետ է և, ինչպէս երեւում է, նա դիտաւորութիւն ունի իր դպրոցում երաժշտական բարձր կուրսեր անցնել և պէտք է ամեն ջանք գործ դնի ժամանակով իր դպրոցը կօնսէրվատորիումի դարձնել:

—

Երէկ, հինգշաբթի օր, պէտք է լինէր Արծրունու թատրոնում հայոց ներկայացումն: Բայց ներկայացումն յետաձգվեցաւ, ինչպէս լսել ենք, մասնակցողներից մինի ընտանեկան յարգելի պատճառներով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Դուբլինից լրագիրներին հեռագրում են նոյեմբերի 5-ին հետևեալը: Այսօր կազմվեցաւ իրլանդական ազգային կօնֆէրէնցիան Պարնէլի նախագահութեամբ: Կօնֆէրէնցիան վճռեց իրլանդական ազգային լիգա կազմել յայտնի նախագծի համաձայն:

—«Times» լրագրին Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ Բ. Դուռը այսօր լորդ Դիւֆէրինին մի յայտագիր տուեց, որի մէջ բարեկամական ոճով յայտնում է իր պատրաստականութիւնը բանակցութիւններ սկսել բրիտանական կառավարութեան հետ եգիպտական հարցը բաւարար կերպով վճռելու համար և յոյս է յայտնում, որ շնորհիւ Անգլիայի ճշմարտասիրութեան և նրա դէպի Թիւրքիան ունեցած բարեկամական տրամադրութեան, կը պահպանվեն status quo-ի էական կէտերը:

—«Հավասի գործակալութիւնը» Աղէքսանդրիայի իր թղթակցից ստացաւ Մօհամէդ-Նասաիդ և Ֆարաչակի մահապարտների պատժի մանրամասն նկարագրութիւնը: «Մօհամէդ-Նասաիդ բռնաբարեց երեք քրիստոնեայ կանանց և դուրս կտրեց նրանց ծծերը: Ֆարաչակը սպանեց մի յոյն մանրավաճառին: Երկուսն էս մահուան պատժի դատապարտվեցան: Պատժի օրը, առաւօտեան 4 ժամից, քաղաքի փողոցները ժողովրդով սկսեցին լցվել. 6 ժամին տարան մահապարտներին. նրանց շրջապատում էին տեղական պօլիցիականները, որանց ետեւից գնում էր անգլիական հետեւակ զօրքի մի գունդ: Նասաիդ, ճանապարհին հաւատացնում էր, որ ինքն անմեղ է, օգնութիւն էր կանչում Ալլահին և մարգարէին. Ֆարաչակը, ինչպէս երեւում էր, հաշտվել էր իրան սպասող վիճակի հետ և լռում էր: Պրոցէսիան անցաւ Հիւպատոսների հրապարակը, Քօյբերի փողոցը, անցաւ Պօմպէի արձանի մօտով և Պիրրախ դռների միջով, հասաւ պատժի տեղը: Այստեղ կանգնեցրած էին երկու բարձր կախաղաններ: Իւրաքանչիւր կախաղանի տակ սեղան էր դրած: Անգլիական գունդը քառակուսի կազմեց: Մահապարտներին այնպէս կանգնեցրին, որ նրանք նայում էին ժողովրդի վրա: Ոստիկանութեան նոր գլխաւորը, ձիու վրա հեծած, նշանին էր մնում: Երկու մահապարտներին էս սեղանների վրա բարձրացրին: Նասաիդը շարունակում էր աղաղակել, նա դարձաւ դէպի ամբոխը և աղաղակեց. «Սէպօր, փախիր երեխայի հետ:» Ինչպէս երեւում է, մահապարտի կինը ներկայ էր պատիժը կատարելու ժամանակ: Փողի ձայնը լսվեցաւ, երկու սեղանները շուռ տուին, և մարմինները օրօրվեցան տարածութեան մէջ: Մի քանի րօպէից յետոյ, կախաղաններին մօտեցաւ անգլիական զինւորական բժիշկը. դիակները իջեցրին կախաղաններից: Բժիշկը հաստատեց երկու խեղդվածների մահը: Անգլիական գունդը երաժշտութեամբ յետ դարձաւ պատժի տեղից. իսկ արաբների խումբը ողբում և աղաղակում էր կախաղանների մօտ. «Ո՞վ երկինք, ընդունիր անարդարադատութեան անմեղ զոհերին:

—Թիւրքաց լրագիրների խօսքերով, ներկայ տարում բօսնիական ուխտաւորների թիւը Մէկկայում այնպէս քչացել է, որ կարելի է մատով համարել նրանց: Մէկկայում այժմ չեն անուանում նրանց, ինչպէս առաջ, Թիւրքաց տիրապետութեան ժամանակ, պրիզրէնցի (Պրիզրէն քաղաքի անունով), այլ «նէմցի» գերմանացիներ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կանանց համար թատրոն: Օտար լրագիրները հաղորդում են, որ Լօնդօնում մէկ թատրոն կառուցվեցաւ բացառապէս կանանց համար: Վարչութեան մէջ կանայք կը լինեն, բեմի վրա կանայք, օրկէստրում կանայք:

* * *

Գիտօի գանգը: Գարֆիլդին սպանող Գիտօի գանգը, որ պահվում էր զինւորական թանգարանում, Վաշինգտօնում, այս օրերս յափշտակել է երեք կատաղի կերպով հուլթիւններ սիրողներից մէկը:

* * *

Էլէկտրականութիւնը որպէս միջոց կատաղած ձիաներ կանգնեցնելու: Էլէկտրականութեան գործադրութեան ամենանոր և յաջող օրինակը Դիւֆուայի գիւտն է: Այդ գիւտը կայանում է նրա մէջ, որ փոքրիկ դինամօ-էլէկտրական գործիքի միջոցով, որ գտնվում է կառապանի ձեռքում, կարելի է մի ակնթարթում սանձահարել ձին: Ձիու սանձը ունի երկու բարակ մետալական, չէզոքացրած հաղորդեցուցիչներ, որոնք դուրս են գալիս վերոյիշեալ գործիքից և միանում են ձիու ծնօտի հետ: Բաւական է, որ կառապանը շուռ տայ գործիքի կոթը, և էլէկտրական հոսանքը հասնում է կենդանու շրթունքներին, որը մի ակնթարթում կանգնում է: Փարիզի կառապանների ընկերութեան դիրեկտօրը այս օրերս շատ նպաստաւոր հաշիւ ներկայացրեց այդ գիւտի նպատակայարմարութեան վերաբերութեամբ:

* * *

Վայրկենական լուսանկար: Ֆօտօգրաֆիայի հրաշքների թւում ամենայն իրաւունքով պէտք է համարել նորերումս հնարված լուսանկարային հրացանը, որի օգնութեամբ կարելի է նկարել թռչունին թռչելու ժամանակ, կենդանիներին վազելու ժամանակ և այլն, մի և նոյն ժամանակ հրացանը նշանագրում է առանձին դրութիւնները: «La Nature» լրագրի վերջին համարում զետեղված է այդպիսի լուսանկարների օրինակը:

* * *

Պէրֆէկցիօնիստների աղանդը: Այդ աղանդի ծննդավայրը Միչիգանն է. նրա գլխաւորներն են՝ մեթօդիստների նախկին քարոզիչ Շվէյնֆուրտ, և տիկին Բիկման, որին աղանդի գլխաւորները սուրբ են համարում: Այդ հետաքրքիր աղանդի վարդապետութիւնը հետևեալն է. «Եթէ դու չես հաւատում, որ տիկին Բիկման Քրիստոս է, այն ժամանակ դու կորած ես:» Աղանդի հետևողները հաստատում են, որ աստուածութիւնը միաւորվել է տիկին Բիկմանի հետ, որ Աստուած և նա մէկ են և որ եթէ տիկինը խօսում է, այդ խօսում է նրա մէջ Աստուծու ձայնը: Տիկին Բիկման նոյնպէս բոլորովին չէ կասկածում այդ բանի մէջ և համոզված է, որ ինքն է նշանակված «խօսքը» քարոզելու համար և որ անպատճառ այդ առաքելութիւնը պէտք է գլուխ բերէ: Աղանդի հետևողների ժողովը բացվում է երգեցողութեամբ, յետոյ քարոզում են կամ տիկին Բիկման կամ Շվէյնֆուրտ: Աղանդաւորները իրանց Աստուծու ժողովուրդ են անուանում, կամ երկրիս վրա Աստուծու անմահ որդիներ և աղջիկներ: Վերջինները մանաւանդ շատ են:

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—

—Կ. ՊՕԼԻՍ. Պօղոս Խորխոռունի: Ձեր ուղարկած 2 րուբլ հասցրինք «Կենտրօնական գրավաճառանոցը» ձեզ համար Գամառ-Քաթիպայի գիրքը ուղարկելու համար:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

ՓԱՐԻԶ, 13 հոկտեմբերի: Մեծ իշխան Վլադիմիր Աղէքսանդրովիչ այսօր երեկոյեան կուղևորվի Ս. Պետերբուրգ:

ԲԷԼԳՐԱԴ, 13 հոկտեմբերի: Թագաւոր Միլան վերադարձաւ այստեղ Տեմեշվարի կողմից և ոչ թէ Դունայ գետի վրայով, որովհետև լուր է տարածված, որ ջրի տակ պահված մինաներով պէտք է ձեռնամուխ լինէին նրա կեանքին: Երբ թագաւորը և թագուհին մտնում էին եկեղեցի, Ելենա Մարկօվիչ թագաւորի վրա ատրճանակ արձակեց երկու քայլ հեռաւորութիւնից: Առաջին հարուածից ատրճանակը չարձակվեցաւ, երկրորդից յետոյ գնտակը անցաւ ադիւտանտի մօտից, որ բռնեց յանցաւորին: Թագուհին բացականչեց և սկսեց հեկեկալ: Պօլիցիան հազիւ կարողացաւ ազատել Մարկօվիչին ժողովրդական վայրութից: Նամակ է գտնված, որի մէջ Մարկօվիչ ասում է, թէ պէտք է սպանէ նրան, որ վաւերացրեց իր ամուսնի մահուան պատիժը: Կալանաւորված են սօցիալիստական „Բօրբա“ լրագրի խմբագիրը և մի քանի ուրիշ անձինք:

ԱՍՏՐԱԽԱՆ, 13 հոկտեմբերի: Այստեղ տաք է: Ցոյս ունեն բեռները մինչև ցարիցին հասցնել:

ԲԵՐԻՍԼԱՎԼ, 13 հոկտեմբերի: Գինեգործական գործարանը փորձելու ժամանակ պղինձը ճաքեց: Մի քանի մարդիկ սպանված են, վեց հոգի վիրաւորված են:

ՐԻԱԶԱՆ, 13 հոկտեմբերի: Նահանգական դատարանը Սկօպինի բանկը սնանկացած յայտնեց և երեք հոգաբարձուներ նըշանակեց:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 հոկտեմբերի: „Прав. Вѣст.“ լրագրի մէջ մի տեղեկացոյց է տպված յետ գնելու գործի դրութեան մասին նրա սկսվելուց մինչև 1882 թ. հոկտեմբերի 10-ից: „Новое Время“ լրագիրը հեռագիր ստացաւ Մօսկվայից, որ Որբերի դատարանի գանձապահը անհետա-

---

անգամ այսօր, եթէ նոյն պատմագիրներից պահանջվի մի վճիռ կայացնելու Տամերլանի վրա, որ աշխարհիս ծնունդ տուած ամենամեծ հրէշն էր, բոլորովին միմեանից տարբեր կերպով կը վճռէին: Արեւելցոց համար ամեն տեսակ մեծ զօրութեան բխումը բարձրագոյն էակիցն է, և այն Աստուածը, զոր պաշտում են, չէ այն Աստուածը, որ Նազովրեցին իրան հայր ճանաչեց: Նոցա Աստուածը Սիօն լերան բարձրութեանց վրա որոտացող Աստուածն է, Մահօմէդի Աստուածն է, խարդխլացող Եհօվան, այն սոսկալի, վրիժառու, կոտորիչ Աստուածը: Ուստի մարդիկ լինեն աշխարհակալներ, մարգարէներ, այսինքն Աստուծոյ պաշտպաններ, ըստ կարծեաց արեւելցոց, չեն կարող գթած և մարդասէր լինել, անհրաժեշտ հարկաւոր է որ կամայ ակամայ ի գործ պէտք է դնեն Աստուածնորհ յատկութիւններից մի քանիսը: Պատճառը որ Արեւելքում Մահօմեդը գերազանցութիւն ունի Քրիստոսի վրա, այն է որ Քրիստոս մարդկանց մէջ ամենամարդասէրն էր և խաչված մեռաւ երկու աւազակների մէջ: Այս եղելութիւնը քրիստոնէից համար փառաց ամենավսեմ նշանն է, մինչդեռ արեւելցիք այս մահը նկատում են իբրև մի թուլութիւն, կը համարձակվենք ասելու մինչև անգամ մի ստորութիւն: Արեւելցոց համար, ինչ որ էլ լինի նրանց կրօնը, այն ամենամեծ մարգարէներից մինը, որի անուանը պայպասլ տեղ երգում չեն անել, դա Եղիան է, որովհետև սոսկալի մի մարդ էր, և ըստ աւանդութեան միշտ անմահ մնալով սուրը անդադար բռնած ունի երդմնազանցների գլխին վրա: Ահա այս սկզբունքի զօրութիւնն է, որ ասիական մի ինքնակալ իր հպատակների վրա մահու իրաւունք ունէր, իսկ յաղթվողները օրէնքից դուրս էին մնացած: Հռոմայեցիք և յոյնք պատերազմի մէջ յաղթվողներին գերի կանէին, Տամերլանն էլ ջարդել կը տար: Այս երկու ընթացքին տարբերութիւնը ցոյց է տալիս այն անջրպետը, որ հռոմայեցիներին և յոյներին անջատում է մօնղօլներից և թաթարներից, որոնք բարբարոս քաղաքակրթութեան ժամանակակից ազգեր էին: Տամերլանը, թէպէտ փոքր-Ասիայի վրա արած յարձակումներով և Սուլտան Բայազիդի վրա տարած յաղթութիւնովը, հիմնայատակ կործանվելուն մօտ մնալու չափ օսմանեան պետութիւնը խախտեց, միւս կողմից էլ՝ Աբասիդների խալիֆայութեան անհետանալուց յետոյ Եգիպտոսում, Միջագետքում, Սիրիայում և Բաղդադում կազմված մահմետական միապետութիւնները կործանելովը մեծ ծառայութիւն արաւ: Այսպիսով պատրաստեց այն երկիրների բնակիչներին թրքաց լուծը կրելու որ, բնականաբար, մօնղօլների լուծից քաղցր և դիւրատար էր: Օսմանեան պետութեան բախտը մի պահ Տամերլանի ձեռքումն էր, եթէ իր աշխարհակալութիւնները շարունակէր և թրքերին Բրուսայի մէջ փակելուց յետոյ այս քաղաքն առնէր և Արեւմուտք գնալու համար ծովից անցկենար, թրքերը կը վանէր, Արեւելեան կայսրութեան բեկորների վրա էլ իր գահը կը դնէր: Եւրոպան այս փոփոխութիւնից ոչինչ չէր շահէր, միայն սա կարելի էր, որ մօնղօլները օսմանցոց յատկութիւնները չունենալով, իրանց կայսրութիւնը թրքաց պետութիւնից պակաս ժամանակ կը տևէր, և անուրանալի է, մարդկութեան համար մեծ մի բարերարութիւն կը լինէր: Ամենատարին զօրապետն անգամ այդպէս չէր կարող չարժիլ, բայց այնպիսի քաղաքական մի միտք այդ բարբարոսին մտաւորական ոյժից բարձր էր, որովհետև նրա միակ նպատակը երեւում էր որ աւանց չինելու քանդել էր միայն: Հազիւ թէ մի երկիր կործանելուց նոր էր պրծած, մի ուրիշն էր սկսում, ամեն տեղ սերմանելով սոսկում և յուսահատութիւն: Ոչ մի տեղ չը կանգնեց, ոչ Դելհիյում, ոչ Բաղդադում, ոչ Թեհրանում, ոչ Սիվազում, ոչ Զմիւռնիայում. շարունակ առաջ էր գնում հետն ի միասին քարշ ընդ քարշ տանելով արիւնարբու բարբարոս հրոսախմբեր, ապագային համար բոլորովին անհոգ, նուաճած երկիրներում ոչ մի քաղաքական կապ չը հաստատելով. այդ երկիրները միայն այն ժամանակ որ և է մի կերպարանք կառնէին, երբ կազատվէին Տամերլանի ներկայութիւնից,

Ի բաց առեալ Հնդկաստանը, ուր իր յաջորդները իր մահուանից ետքը հիմնեցին զօրեղ մի պետութիւն, որ տևեց ներկայ դարուս մինչ կէսը, նոյնպէս բացի Պարսկաստանի մի քանի հարուստ նահանգները, որոնց կառավարութիւնը իր որդոցը յանձնած էր, ուրիշ այլ և այլ նուաճած երկիրներում չը թողաց ոչ այլ ինչ, բայց միայն անցկացած տեղերում դիակների կոյտեր և բազմադէզ աւերակներ: Մի ուրիշ աշխարհակալ անտարակոյս իր բնակութիւնը իր երկիրների կենտրօնում կը հաստատէր, իսկ ինքը Սամարքանդից զատ ուրիշ մայրաքաղաք ունենալ չը կամեցաւ: Ինն անգամ այս քաղաքից մեկնեցաւ բանակին գլուխն անցած և ինն անգամ վերադարձաւ անհուն կողոպուտներով բեռնաւորված: Ի ներքուստ միշտ վաչկատուն պատերազմող էր, վերադառնում էր իր վրանը, յաղթվողներին չքեղ աւարներովը հարստացած և հանապազ պատրաստ հետևել օրը արշաւանքները վերստին սկսելու:

35 տարի տիրապետեց. նոյնքան ժամանակամիջոցում Տամերլան, ինչպէս ասացինք, մտաւ Հնդկաստան, Պարսկաստան, հարաւային Ռուսաստան, Հայաստան, Վրաստան, փոքր-Ասիա, Եգիպտոս, Միջագետք, Սիրիա և Իրաք: Տամերլան 1405 թուին Սամարքանդ վերադարձած ժամանակը Չինաստանը նուաճելու խորհուրդը յղացաւ. այն ժամանակ 70 տարեկան էր, երբ մեծ յաղթանակու Օտրան մտաւ, ուրտեղ հիւանդացաւ, բորբոքիչ մի ջերմի հիւանդութիւնից մեռաւ, թողնելով ետեւից բազմաթիւ մի սերունդ, անհուն մի կայսրութիւն, և այնպիսի մի անուն, որ ցաւերով և սոսկումներով լցած էր աշխարհը:

Պատմում են, որ Նասրէդդին խօճան, թրքաց Դօն Քիշօտը, մի մահարձան կանգնեցնելու համար Տամերլանից տասը դուկատ առած լինելով, երաշտ և աւերակ մի դաշտի վրա շինել տուել է առանց տան՝ բայց պարզունակներով ամրացրած մի դուռ: «Այս դրան յիշատակը, ասում էր Նասրէդդին խօճան, յաղթող յարգի պիտի գնայ Տամերլանի յաղթութեանց հետ, աշխարհակալին դրան վրա ցաւագին, իսկ Նասրէդդինի դրան վրա ծիծաղելից արտասուքներ պիտի թափին:»

Տամերլանի ամբողջ պատմութիւնը սա մի քանի բառերի մէջ բովանդակվում է, առանձնացեալ մի դրան պատկերի մէջ, այսինքն ի մէջ ցաւալից և միանգամայն ուրախալից արտասուաց, զոր թափեցին ժողովուրդք այս աշխարհակալին մահուան լուրն առնելով:

* * *:

ցաւ, տանելով պահեստի բանալիները, որտեղ պահված էին տոկոսաբեր թղթեր և թանգագին իրեր 13 միլիոնի: Անտառավաճառների կարծիքով Դրոմծլի պահեստի այրվելու պատճառով փայտէ նիւթերը չեն թանգանայ: Ճշմարիտ էլ Բէլևլի, Լերեդևլի, Զուլիանիի բօրաների վրա գները տուաջվանըն են: Քաղաքային դուման թոյլ տուեց շոգեկառքերի շարժողութիւն Նևվա գետի սառուցի վրա, ճանապարհորդներին տեղափոխելու համար: Գլխաւոր վճռօրական դատարանին ներկայացրած է եզրակացութիւն Դունայ գետի միւս կողմը եղած զօրքերին պաշար հասցնող ընկերութեան բոլոր անդամներին դատաստանի ենթարկելու մասին: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ ֆինանսների մինիստրութիւնը հաստատման ներկայացրեց կանոններ, որոնք հեշտացնում են գործավարութիւնը գիւղական բանկի օգնութեամբ հողեր առնելու և դրաւ դնելու ժամանակ: „Биржевыя Вѣдомости“ լրագիրը հաղորդում է, որ շուտով կը ներկայացնվեն պետական խորհուրդին նոր կանոններ քաղաքային հասարակական բանկերի մասին:

МИՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 հօկտեմբերի: Բօրսային ատորագրութիւնը Անդրկովկասեան երկաթուղիների օբլիգացիաների համար երէկ արտասահման շատ աջող անցաւ. 25,000 ր. գումարից աւելի ռեպարտիցիա հարկաւոր կը լինի:

ՕԴԷՍՍԱ, 13 հօկտեմբերի: Երկաթուղու վարչութիւնը յայտնեց լրագիրների մէջ, որ ձիւնի կոյտերի և հեռագիրների վնասվելու պատճառով պատասխանատու չէ բեռների իր ժամանակին հասցնելու մասին:

ԿԱԶԱՆ, 13 հօկտեմբերի: Կրեստօվնիկօվ եղբայրների գործարանում աշխատանքները շարունակվում են:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ„ մեծ. անդամները, կիրակի, հօկտեմբերի 17-ին, առաւօտեան 11 ժամին, հրաւիրվում են Արծրունու թատրոնի դահլիճը, ներկայ գտնվելու ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ, որ յետաձգվեցաւ հօկտեմբերի 10-ին ժողովի օրը:

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

ս ի ս տ ե մ ա տ ի ք ա կ ա ն ը ն թ ա ց ք

Գրիգորի Վարձելեան

հայոց միջնակարգ ուսումնարանների համար

Մ ա ս ն ա ռ ա ջ ի ն (ամբողջ թուեր)

Մամուլի տակն է և սեպտեմբերի առաջին օրերին լոյս կը տեսնի նոյն խնդիրների ե ր կ ր ո ր դ մ ա ս ը (կոտորակ թուեր և երրորդական կանոններ):

Գինն է 40 կոպ.

Ուսումնարաններին զիջումն 20%:

Ծախվում է Վ. Շահվերդեանի լրագրական գործակալութեան խանութում:

Օտար տեղերից դիմում են այս հասցէով Тифлисъ, въ Агентство В. Шавердова:

Պատիւ ունեմ յայտնել յարգելի հասարակութեանը, որ նորերումս ստացայ մեծ քանակութեամբ ՏՂԱՄԱՐԴՈՑ ՁՄԵՌՈՒԱՑ ՊԱԼՏՕՆԵՐ և կօշիկներ, որ վաճառում եմ ձեռնտու գներով: Մեծ Բազազխանայում № 7 խանութը:

ԱԻԵՏԻՔ ՕՀԱՆԵԱՆՑ

2—5 (1)

Դուրս եկաւ մամուլի տակից և ծախվում է յօգուտ չքաւոր հայ ուսանողների Ա. ԹՈՒՄԱԽԵԱՆԻ հրապարակախօսութիւնը՝ ՄԱՍԻՍ ԼԵՐԱՆ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՍՏՈՐՈՏՆԵՐԸ: Ծախվում է կենտրոնական գրավաճառանոցում, Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա, Ջաքարեայ Գրիգորեանցի գրավաճառանոցում, Յովսէփ Տէր-Յովսէփեանցի ծխախոտի խանութում, “Кавказъ„ հիւրանոցի տակ գինն է 30 կոպ.

2—10

Սորվեցնում եմ ԿՐԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ և ՌՈՒՍԱՑ լեզուներով. պայմանների մասին կարող են դիմել ինձ մօտ ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ քարվանսարայ, Գասպարեանցի մագազինում ամեն ժամանակ:

ՍՄԲԱՏ ԳԻՏԱՏԱՐԵԱՆՑ

ԹԷՅ առաջին հունձի այս տարի չափազանց գոյնաւոր և հոտաւէտ: Այդ թէյից ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ ստացված է 50,000 փունտ և ծախվում է 25% էժան և աւելի լաւ քան թէ ուրիշ տեղ: Օրինակ. Լաւ ԿՕՆԳՕ թէյ 1 ր.—1 ր. 20 կոպ., պատուական ՍԱՆՖԱ թէյ 1 ր. 40 կ., հիանալի ՄՕՆԻԿ թէյ 1 ր. 60 կ. այս թէյ ամեն տեղ ծախվում է 2 ր.—2 ր. 50 կ., գեղեցիկ ԿԱՑՍԱՌԻ թէյ 1 ր. 80 կ. և ամենալաւ փու-չու-փու թէյ 2 ր. մաքուր թէյ առանց թղթի: Նոյն տեղը սովորաբար լինում են 500 երկաթէ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ 6 ր.—60 ր., երկաթէ ԳՐԻՋՆԵՐ ամբողջ Անդրկովկասի համար, շօկօլադ Ֆրայ, Շեֆիլդի ԴԱՆԱԿՆԵՐ, վերականգնող ՄԱԿՄԱՍՏԵՐ մազերի համար, հրացաններ ԴԱՌԻ, ՌԷՎՕԼՎԵՐՆԵՐ Վերլի, ԹԱՄԲԵՐ Բարնեբիի, կօլմանի նըշըշտայ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ Շվարցի կէս գնով: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ, ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷՅՈՒՄ № 156, 157, 158, 159 և 100:

58—100

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻ ՄԷԿԻՑ

ՍԿՍԵՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ:

„Ժուրնալ դ'Օրիան“ լրագրի հին բաժանորդներին դադարեցրած թերթի տեղ կուղարկվի այդ նոր հրատարակութիւնը:

„L'Oriental“ թերթի տարեկան գինը 8 րուբլ է, կէս տարվանը 4 րուբլ:

Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում դիմելով հետեւեալ հասարակ հասցէով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9.

Միջի փողոց, կաթոլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., ժամացոյցներ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սունդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մառաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 փունտը., կուխօնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ումիվալնիկներ մրամորնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) ռէվօլվէրի, սիգար ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարովի գիլզի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Էյնէմի. կօֆէ էյնէմի և Միխէլսօնի. Պետերբուրգում 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղուլթուկ (пухъ), պադնոսներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ զանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօրմիս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութիներ, Բրիտանկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօբկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակոյ, թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարետախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չումիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլասաղօշկաններ Վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալստուկներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր չիրմայու ոսկորէ, գուտապերչովի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թել (бумага) մատկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գօլանտերէյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կտոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտ ապէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարքաղաքացիք կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

156—180

Միջի փողոց, կաթոլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՄՍԱՅԻ

ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Գիրքը բաղկացած է 467 երեսներից

Թ ի ֆ լ ի ս ու մ վ ա ճ ա ռ վ ու մ է

„Մշակի“ խմբագրատանը.—„կենտրոնական գրավաճառանոցում“ Միրիմանօվի տանը № № 3 և 4. Պ. Ջաքարեայ Գրիգորեանցի „կովկասեան գրավաճառանոցում“.— Պ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութում.— Պ. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել կամ յիշեալ տեղերը, կամ ուղղակի հեղինակին հետեւեալ հասցէով:

ТИФЛИСЪ. Редакція „Мшакъ“.

РАФФИ.

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ, ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱԻՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ (MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԵԱ № № 156, 157, 158, 159 և 160.

Համեմատեցէք թէյ

1 ր. 10 կ. թէյի հետ ամեն տեղ 1 ր. 30 կ.
1 „ 20 „ . . . . 1 „ 60 „
1 „ 40 „ . . . . 1 „ 90 „
1 „ 60 „ . . . . 2 „ 20 „
1 „ 80 „ . . . . 2 „ 50 „
ամենալաւը 2 ր. . . . . . . 3 „ ——

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման շօկօլադի և կակաօ-ֆրայ էսսենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բալրի կոնֆեկտների, Շեֆիլդի դանակների, Ֆուրնեի գրիչների, Դառւի հրացանների, Վեբլիի ռէվօլվէրների, Բարնսբիի թամբերի, Մեկլինի ամաններ, կօլմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ալբօմներ և այլն և այլն:

11—100

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 14 Октября 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. зак. д.